

4. Логвиненко Б. Інституційний механізм забезпечення права на охорону здоров'я внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 457-461.
5. Негодченко О. В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ України: Монографія. Дніпропетровськ, Юридична академія МВС України. 2002. 416 с.
6. Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України від 24.03.2021 № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text> (дата звернення: 09.11.2025).
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку» : Указ Президента України від 02.06.2021 № 225/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021#Text> (дата звернення: 09.11.2025).
8. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII : станом на 14 трав. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 09.11.2025).
9. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII : станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 09.11.2025).
10. Лазур Я. В. Захист прав людини у публічному управлінні: євроінтеграційний контекст : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 164 с.

Жменяк Юрій Юрійович,
аспірант кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ

СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ «ПОЗА РОЗУМНИМ СУМНІВОМ» ЯК КЛЮЧОВА ГАРАНТІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У процесі європейської інтеграції Україна бере на себе зобов'язання забезпечити ефективний механізм захисту прав людини відповідно до стандартів Європейського Союзу та Ради Європи. Процес європейської інтеграції – це не лише політичний вибір і не лише наближення законодавства до права Європейського Союзу. Це, перш за все, імплементація певних цінностей: верховенства права, поваги до людської гідності та реальних, дієвих гарантій прав людини. І серед цих гарантій однією з ключових є презумпція невинуватості. Її реальне значення розкривається через стандарт доказування «поза розумним сумнівом». Цей стандарт визнається як найвищий рівень переконливості доказів, необхідний для винесення обвинувального вироку.

Засада презумпції невинуватості, закріплена як у Конституції України,

так і в чинному Кримінальному процесуальному кодексі України, та прямо пов'язана з вимогою доведення вини саме «поза розумним сумнівом». Призначення цього стандарту доказування у кримінальному процесі корелюється із обов'язком сторони обвинувачення забезпечити доведення вини обвинуваченого.

Зокрема, відповідно до частини 3 статті 62 Конституції України обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь [1]. Фактично даними нормами Основного закону закріплено стандарт доказування «поза розумним сумнівом» як невід'ємну частину засади презумпції невинуватості.

Обвинувачення має довести перед судом за допомогою належних, допустимих та достовірних доказів, що існує єдина версія, якою розумна і безстороння людина може пояснити факти, встановлені в суді, а саме – винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якого їй пред'явлено обвинувачення.

Стандарт доведення вини особи «поза розумним сумнівом» означає, що сукупність обставин кримінальної справи, яка встановлена в судовому провадженні, виключає будь-яке інше розумне пояснення події, яка є предметом доказування у справі, ніж те, що інкримінований злочин був вчинений і обвинувачений є винним у вчиненні цього злочину. Якщо ж у суду є підстави для обґрунтованого сумніву щодо винності особи – така особа має бути виправдана, навіть за існуючого ризику, що обвинувачений насправді є винним. Такий підхід виходить із пріоритету необхідності захисту прав невинного перед завданням покарати злочинця.

Саме цей стандарт відповідає філософській концепції, відомій як формула Блекстоуна: *«Краще відпустити десять винних, ніж засудити одного невинного»* [2].

Значення вказаного стандарту виходить далеко за межі технічного питання кримінального процесу – він визначає якість державного правосуддя, рівень довіри суспільства до судових інститутів та відповідність України європейським правовим цінностям. Це практичний вимір того, наскільки держава поважає свободу та гідність людини. Його визначальне завдання полягає у встановленні найвищого рівня упевненості в істинності доведених обставин, необхідного для визнання особи винною у вчиненні кримінального правопорушення [3, с. 984]

Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» є «наріжним каменем» справедливого кримінального процесу і відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні балансу між захистом прав людини та інтересами правосуддя. Він не лише підкреслює пріоритет недопущення засудження невинної особи, але й слугує дієвим запобіжником від надмірної суб'єктивності або формальності під час оцінки доказів. Саме завдяки цьому стандарту суддя чи присяжні повинні керуватися не просто сукупністю фактів, а бути впевненими у винуватості особи настільки, щоб жоден обґрунтований сумнів не залишався невирішеним [3, с. 987].

Відповідний стандарт доказування закріпився в практиці Європейського суду з прав людини як інструмент оцінки того, чи дотрималася держава свого обов'язку довести вину особи. ЄСПЛ багаторазово підкреслював, що тягар доказування лежить на обвинуваченні, а будь-які сумніви тлумачаться на користь особи. Цей підхід не лише гарантує справедливість судового розгляду, а й запобігає свавільному застосуванню державного примусу та можливим зловживанням з боку правоохоронних органів.

У межах євроінтеграційних процесів Україна зобов'язалася забезпечувати верховенство права, незалежність судової влади та ефективні гарантії прав людини. У цих умовах відповідний стандарт доказування стає практичним тестом на відповідність країни демократичним стандартам, оскільки саме він визначає якість кримінального переслідування, рівень захисту від необґрунтованих обвинувачень, реалізації права на справедливий суд та ступінь дотримання конституційних принципів.

Так, наше законодавство закріплює і презумпцію невинуватості, і вимогу доведення вини. Але практика показує, що цього недостатньо. У багатьох випадках у кримінальному судочинстві має місце формальний підхід до оцінки доказів, суди роблять висновки на підставі припущень, надають перевагу обвинувальним доказам, порушуючи принцип змагальності, ігнорують обставини, які викликають сумніви, або фактично перекладають тягар доказування вини на сторону захисту. У деяких рішеннях ми й досі можемо побачити ситуації, коли від обвинуваченого суд очікує спростування версії слідства, хоча це суперечить як Конституції, так і практиці ЄСПЛ, а обов'язок доведення винуватості має залишатися винятково за державою.

Саме тому впровадження стандарту «поза розумним сумнівом» – це не формальність, а необхідний етап реформи правосуддя в контексті євроінтеграції. На рівні практики це означає кілька важливих речей.

По-перше, суд має оцінювати докази не ізольовано, а у взаємозв'язку, і не кількісно, а якісно. Наявність великої кількості доказів не означає їхньої переконливості, якщо ці докази суперечливі або непослідовні.

По-друге, будь-який сумнів має тлумачитися на користь обвинуваченого. Це не слабкість держави, а цивілізаційний стандарт, який відрізняє демократичну правову систему від репресивної.

По-третє, стандарт доказування повинен бути зрозумілим і єдиним для всіх учасників процесу. Для цього потрібна якісна підготовка слідчих, прокурорів і суддів. І в цьому контексті надзвичайно важливо впроваджувати кращі практики ЄС та Ради Європи.

Також нам необхідно забезпечити, щоб практика ЄСПЛ справді застосовувалася судами, а не залишалася декларативною. ЄСПЛ сформулював низку чітких орієнтирів: недопустимість засудження на підставі припущень; заборона використання доказів, отриманих незаконним шляхом; обов'язок суду враховувати альтернативні версії подій; і необхідність обґрунтовувати, чому сумніви усунуто саме доказами сторони обвинувачення.

Таким чином, стандарт «поза розумним сумнівом» виступає фундаментальною гарантією прав людини, без реалізації якої європейська

інтеграція в частині правосуддя є неможливою. Його належне застосування повинно стати одним із пріоритетів реформи кримінального процесу та судової системи України, адже ефективний захист прав людини починається із справедливого та неупередженого суду.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР /Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. BLACKSTONE, W. Commentaries on the Laws of England in Four Books. URL: <https://oll.libertyfund.org/titles/sharswood-commentaries-on-the-laws-of-england-in-four-books-vol-1>
3. Чиж С. А. Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» кримінальному провадженні. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2024. № 2. С. 983-993.

Загородній Сергій Сергійович,
аспірант науково-дослідної лабораторії з
проблем протидії злочинності навчально-
наукового інституту поліцейської
діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чижов Денис Анатолійович,
професор кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Енергетична безпека є ключовим показником розвитку держави, оскільки вона віддзеркалює стан економіки, при якому забезпечується надійний захист інтересів людини, суспільства та держави. Навіть за складних зовнішніх чи внутрішніх умов, енергетична безпека гарантує соціальну орієнтованість політики. Її рівень визначається внеском різних складових: соціальної, екологічної, військової, правової, інформаційної та інших сфер, які формують життєдіяльність країни, регіону чи окремої території.

Сучасне розуміння феномену енергетичної безпеки значно розширилося, набуваючи багатовимірного характеру. У відправній точці свого наукового осмислення це поняття охоплювало перш за все забезпечення стабільного постачання енергоресурсів для задоволення потреб населення та економіки окремої держави. Проте, за останні три десятиліття його трактування зазнало істотних змін, включивши до свого складу такі аспекти, як екологічна та техногенна безпека. Дж. Станіслау, один із засновників Кембриджської